

ROZHOVORY S KIERKEGAARDOM

Kierkegaardovo dielo ustavične vyzýva k úvahám o zmysle existencie človeka, ľudstva, jeho dejín, celého bytia. Stávalo sa však známym len postupne. Až v 20. storočí bol objavený skutočný význam Kierkegaardovho myslenia pre jeho živosť a originalitu, ktorá sa zračí z jeho veľmi osobných literárnych textov a z prenikavých filozofických reflexií. Vnútorňý nepokoj, až rozorvanosť, s ktorou Kierkegaard často zápasil, ho zároveň predurčovali na riešenie najosobnejších problémov človeka, ako ich postavil do popredia romantizmus 19. storočia. Kierkegaardovo dielo bolo ostrou kritikou Hegelovej filozofie za jej idealistickú koncepciu absolútna, jednostranný racionalizmus a špekulatívne riešenie vzťahu medzi duchom a svetom v spoločnosti, štáte, kultúre a náboženstve. Kierkegaard oproti Hegelovi zdôrazňoval protiklad ducha a sveta, a predovšetkým odmietal Hegelovo zrušenie ľudskej individuality vo vývojovom procese sveta, pretože človeka chápal ako celkom osobnú, konkrétnu existenciu. Preto položil Hegelovi otázku: „Kde stojíš ty, človeče, keď ako bůh filosofuješ o absolútnu? Promeľuješ bytí instancami svojho myslenia. Dříve než myslíš, musíš byť“ ([1], 107). Kierkegaard znovu objavil zabudnuté existenciálne *Ja*. Tak sa jeho dielo stalo impulzom pre filozofov existencializmu v 20. storočí (Heidegger, Jaspers, Sartre), ale aj významných spisovateľov (Kafka, Ionesco, Unamuno).

Pred tromi rokmi si kultúrny svet pripomenul 150. výročie smrti Sørensa Kierkegarda (1813 – 1855). V tejto súvislosti musíme konštatovať, že Kierkegaardovo dielo bolo na Slovensku dlho neznáme. Dlh voči Kierkegardovi sa však predsa len darí odstraňovať, predovšetkým zásluhou prekladateľskej práce Milana Žitného, jedného z najlepších znalcov severských jazykov a literatúr na Slovensku, a osobitne diela S. Kierkegarda. V posledných rokoch vyšli jeho preklady hlavných Kierkegaardových diel priamo z dánčiny v neobyčajne rýchлом slede: *Zvodcov denník* (2003), *Bázeň a chvenie* (2005), *Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti* (2006) a v minulom roku najobjemnejšie dielo *Bud' – alebo* (2007), všetky vo vydavateľstve Kalligram. Príčinou slabšej znalosti Kierkegarda na Slovensku bol podľa M. Žitného fakt, že pred rokom 1989 boli jeho diela sprostredkované len z druhej ruky, a navyše s ideologizujúcimi komentármi. Okrem ideologických obmedzení úlohu zohrával aj nedostatok fundovaných prekladateľov. Napriek tomu je podľa M. Žitného prekvapujúce, že „ani monumentálna slovenská jedenásťzväzková *Antológia z diel filozofov* neprinášala ukážky z diela Sørensa Kierkegarda“ ([2], 816). Situácia sa však zmenila. Ak sme sa na Slovensku Kierkegardovmu dielu v minulosti skôr vzdáľovali, tak vydanie už štvrtej Kierkegardovej knihy v krátkom čase je signálom, že nastal obrat.

Nie je zámerom príspevku podrobne približovať obsah Kierkegaardových prác. Uvedieme len podstatné. *Zvodcov denník* je len zdanlivo malým dielkom v tieni oveľa známejšieho diela *Bázeň a chvenie*. Tvorí totiž záver prvého dielu významného Kierkegaardovho spisu *Bud' – alebo* (*Enten – Eller*, 1843). V ňom sa Kierkegaard kriticky vyrovnáva s Hegelom, ktorému vyčítal, že o existencii človeka uvažoval len teoreticky. Hegel sa spoliehal na všeobecnú platnosť posledných princípov ľudského myslenia. Kierkegaard však ukázal, že čírou logikou sa nedá dostať k podstate existencie. Preto prenáša myslenie

z abstrakcie do konkrétneho ľudského bytia. Filozof nemôže byť len pozorovateľom. Musí zostúpiť do reality a zviať zápas o zmysel života. Kierkegaard často spomína paradox. Chce tým povedať, že myšlienka má zmysel len potiaľ, pokiaľ je vášnivým rozhodnutím ľudskej existencie. Človek sa musí ustavične rozhodovať.

Zvodcov denník zobrazuje rôzne podoby estetického spôsobu života a hedonistického prístupu k nemu. Pojem *estetického* má pre Kierkegarda špecifický význam. Znamená zmyselnosť, ktorá je prirodzeným východiskom ľudskej existencie. Pre *estetické* je príznačný dôraz na telesné a konečné. Človek má však nielen telo, ale aj ducha, žije v čase, ale túži po večnom. Zakotvenie len v estetickom ho nemôže uspokojiť. Zmocňuje sa ho úzkosť a nepokoj. V závere *Doslovu* M. Žitný formuluje posolstvo *Zvodcovho denníka* ako výzvu, aby človek „stál za svojimi citmi i činmi, aby si ich bezvýhradne uvedomoval a bez páťosu sebaľútosti vzal na seba vlastný osud. Subtílnymi prostriedkami logiky a filozofie Kierkegaard obnažil bezmocnosť logiky a filozofie v rozhodujúcich otázkach bytia človeka. V týchto otázkach a osobných problémoch sa nemožno spoliehať na cudzie záruky, treba prevziať zodpovednosť za seba i svoje rozhodnutia“ ([3], 174 – 175).

Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti je dôležitá časť druhého dielu Kierkegaardovho spisu *Bud' – alebo*. Na začiatku knihy *Bud' – alebo* sa nachádzajú *Diapsalmata*, krátke lyrické výlevy ironika, ktorý v nič neverí. Záver však tvorí náboženská úvaha *Ultimátum*. Jej obsah už ukazuje na náboženské štádium. Medzi týmito odlišnými časťami Kierkegaard rozohráva existenciálnu problematiku estetického a etického štádia. Ak v prvom diele *Bud' – alebo* rozoberá estetický postoj k životu, v druhom, práve v časti *Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti*, sa už venuje etickému štádiu. Etická existencia je protipólom estetickej. Estetik je hedonista, etik bojovník za dobro. Kierkegaard dúfal v spojenie obidvoch vzhľadom na svoj silný sklon k estetickému. Kierkegaard chcel ukázať, že „etické životu neuberá na kráse, naopak, životu dáva krásu“ ([4], 202).

Bud' – alebo je najvýznamnejším Kierkegaardovým spisom. Obsahuje najmä tie časti, o ktorých sme hovorili: *Diapsalmata*, *Zvodcov denník*, *Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti* a *Ultimátum*. V knihe *Bud' – alebo*, ako hovorí M. Žitný, „sa uvažuje o alternatíve medzi estetickým a etickým, medzi estetikom a etikom“. Sám Kierkegaard začínal ako estetik, užíval si slasti života a zaútočil na básnika Andersena. Postupne sa menil na etika, svoju existenciu podrobil revízii. Kierkegaard však napokon nezostane pri vyzdvihovaní etického štádia. Teologické spory s Martensenom a Mynsterom z neho urobia náboženského mysliteľa, kladúceho si otázku: Čo znamená byť naozajstným kresťanom? Metódou alternatívneho filozofovania stavia čitateľa pred voľbu „byť kresťanom alebo nekresťanom“, pretože podľa neho „medzi tým je už len kult génia alebo podvod“ ([2], 830).

Na záver dodajme, že PhDr. Milan Žitný, CSc., vedecký pracovník Ústavu svetovej literatúry SAV sa v januári minulého roku dožil 60 rokov a my mu prajeme do ďalších rokov veľa sviežosti a zdravia. Jeho dielo zahŕňa práce z dejín nemeckej a severskej literatúry, zvlášť z obdobia nemeckej klasicko-romantickej epochy a severskej romantiky, v súčasnosti aj štúdie z oblasti slovensko-škandinávskych vzťahov. Osobitne by sme mohli spomenúť jeho priekopnícke kierkegaardovské a kafkovské práce. Práve jeho záujem o Kierkegarda ho viedol k štúdiu a k prekladom jeho diel, k rozhovorom s týmto stále moderným mysliteľom, výsledkom čoho sú vydané knihy, ktoré umožňujú lepšie prenik-

nutie ku Kierkegaardovmu myšlienkovému odkazu. Ten je zrejmy vo svojich typických akcentoch: v zdôrazňovaní individuality, v odpore proti abstraktným systémom, v záľube v paradoxoch ako vyjadreniach pravdy, v pochopení kresťanstva ako praxe, nie teórie, v nevyhnutnosti stáleho rozhodovania sa v živote.

LITERATÚRA

- [1] WEIZSÄCKER, C. F. von: *Dějiny přírody*. Praha: Svoboda 1972.
- [2] ŽITNÝ, M.: K niektorým aspektom Kierkegaardovho života a diela. In: Kierkegaard, S.: *Bud' – alebo*. Bratislava: Kalligram 2007.
- [3] ŽITNÝ, M.: Doslov. In: Kierkegaard, S.: *Zvodcov denník*. Bratislava: Kalligram 2003.
- [4] ŽITNÝ, M.: Doslov prekladateľa. In: Kierkegaard, S.: *Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti*. Bratislava: Kalligram 2006.

Mgr. Anna Čapková
Katedra cudzích jazykov FPV Žilinskej univerzity
Hurbanova 15
010 26 Žilina
SR

Medzinárodný vedecký workshop

**V. ročník Bratislavských filozofických dní
23. – 24. apríla 2009**

NÁBOŽENSTVO A NIHILIZMUS

Podujatie *Náboženstvo a nihilizmus* nadväzuje na predchádzajúce ročníky medzinárodných konferencií Filozofického ústavu Slovenskej akadémie vied *Bratislavské filozofické dni*, na ktorých participujú vedci z početných slovenských pedagogických a vedeckých pracovísk, významní pozvaní hostia zo zahraničných univerzít a inštitútov z Francúzska, Nemecka, Rakúska a Českej republiky.

Jazyky konferencie sú francúzština, nemčina, čeština, slovenčina (tlmočenie do slovenčiny bude zabezpečené).

Čas a miesto konania:

23. – 24. apríla 2009, Filozofický ústav SAV (zasadacia miestnosť v podkroví),
Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Kontakt:

Mgr. Róbert Karul, PhD.,
Filozofický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava 1
e-mail: filorobo@savba.sk
tel.: +421 2 5296 1527
fax: +421 2 5292 1215